



Bílá Voda

Kraj: Olomoucký

Správní obvod: Jeseník

Nadmořská výška: 305 m n. m.

Počet obyvatel: 310

Adresa URL: www.bilavoda.cz

Okres: Jeseník

GPS souřadnice: 50.442033N, 16.916415E

První pís. zmínka: 1325 (696 let)

PSČ: 790 69

Historie obce Bílá Voda

Je nanejvýš pravděpodobné, že český název Bílá Voda i německé jméno Weisswasser vznikly podle vod zdejšího potoka. Od roku 1748 byly rozlišovány dvě části Bílé Vody, městys a ves. Dále k ní patřily osada a katastrální obec Kamenička (nesprávně Kameničky, německy Kamitz-Uberschar), osada Růženec (Rosenkranz) a také několik samot.

Společný katastr Bílé Vody a Kameničky měl dříve rozlohu 1 507 hektarů a vyplňoval nejzazší severozápadní část javornického výběžku, která je ze tří stran omezena státními hranicemi; dříve s Německem, po roce 1945 s Polskem.

Bílá Voda prožila největší rozkvět v 18. století, potom po rozdělení Slezska její nevýhodná poloha stále výrazněji ovlivňovala pokles počtu zdejších obyvatel. V roce 1900 zde bylo 1 277 osob v 238 domech, z toho 159 ve 33 domech v samostatné katastrální obci Kamenička, 47 obyvatel ve 12 domech v osadě Růženec, 545 ve 120 domech ve vsi a konečně 526 obyvatel a 73 domů v městysu Bílá Voda. Před první světovou válkou nebyl v této výhradně německé obci ani jeden Čech, po roce 1918 se zde usadilo jenom několik českých rodin s 31 příslušníky v roce 1930. Nové osídlování po roce 1945 vedlo k dalšímu radikálnímu snížení počtu obyvatel na 465 v 205 domech v roce 1950. V roce 1991 zde bylo 545 obyvatel, z toho v Kameničce 63 a ve vsi 64. V bývalém městysu se na počtu 418 osob podílely značnou měrou řádové sestry, které sem byly nuceně přestěhovány ze zrušených klášterů po roce 1950. V roce 1991 bylo v celé obci jenom 67 domů, z toho v Kameničce 11 a ve vsi 17. Byl to opravdu jeden z nejzapadlejších koutů v republice.

Bílá Voda jako ves s tímto názvem vznikla až značně pozdě, kolem roku 1532, ale je pravděpodobné, že šlo o nové osídlení na místě zpustlé vsi Wyssoka, doložené již koncem 13. století v okolí Reichensteinu (dnešní Zlotoj Stok). Kamenička se připomíná jako církevní majetek prvně již roku 1325 u vsi Kamenice (dříve Kamnitz, dnes Kamienica), kterou koncem 15. století získalo jako zástavu a nakonec jako majetek město Patschkau, dnešní Paczków. Bílou Vodu zřejmě založila rodina Schoffova, jinak též Gotschů (Schaffgotschů), a byla až do roku 1794 spojena se statkem v Hertwigswaldau (dnes Dobosowice). Koncem 16. století získali tento statek s dvorem Maltitzové a někdy v této době vznikla kolem krčmy na cestě do Kladska osada Růženec. Za třicetileté války zpustla Bílá Voda tak, že musela být prodána, ale nakonec celý statek zdědil roku 1687 hraběcí rod kladské větve Lichtenštejnů.

Za Lichtenštejnů se Bílá Voda velmi povznesla. Bylo zde nedostavěné rytířské sídlo, dvůr, vápenka, cihelna, dva rybníky a několik řemeslníků. V té době byly znovu obnoveny poutě k sošce Panny Marie v kostele z roku 1604, které přispívaly k rekatolizaci. Roku 1651 je v místě doloženo působení učitele, i když škola zde byla asi již dříve. V roce 1722 bylo ve vsi 8 sedláků a 39 zahradníků.



Do historie Bílé Vody se nejvíce zapsal Jakub Arnošt Lichtenštejn (1690 až 1747), olomoucký kanovník a pozdější biskup, který se ujal správy statku Hertwigswaldau v roce 1714. Tento šlechtic se rozhodl založit v Bílé Vodě piaristickou kolej, v níž bylo zahájeno vyučování v roce 1727. Byla to první piaristická fundace v celém Slezsku. Pro kolej a šestileté gymnázium byla postavena do roku 1733 rozsáhlá klášterní a školská budova, v dalších desetiletích byl přestavěn a rozšířen i zdejší kostel Nanebevzetí Panny Marie, který byl vysvěcen v roce 1777. Zástavba domů kolem kláštera a koleje byla povýšena na městys. Škola se stala vedle vzdělávání také střediskem uměleckého, zejména divadelního a hudebního života. Působilo zde mnoho vynikajících profesorů, z nichž je třeba jmenovat aspoň hudebního skladatele P. Antonína Brossmanna (1731 až 1789). Piaristé převzali do své péče i místní triviální školu a v roce 1727 zřízenou faru.

Velmi slibný rozvoj Bílé Vody byl bohužel velmi brzy zpomalen několika nepříznivými okolnostmi. Byly to v prvé řadě slezské války, které se dotkly několikrát přímo Javornicka. V roce 1742 se sice Bílá Voda stala místem podepsání protokolu o rozdělení Slezska, ale rázem se změnila na enklávu, téměř ze všech stran omezenou státními hranicemi. Po smrti zakladatele piaristické koleje měli jeho následovníci pro tuto instituci již daleko méně porozumění. Počet žáků na piaristickém gymnáziu klesal, až bylo nakonec v roce 1829 zrušeno; piaristům zůstala nadále jenom hlavní škola a fara. Panství Hertwigswaldau bylo zadluženo a nepomohlo ani osamostatnění jeho bělovodské části v roce 1794. Statek Bílá Voda vystřídal potom několik majitelů, až jej nakonec v roce 1818 koupil v licitaci rytmistr Ludvík hrabě d'Amby; proti vdově Betině povstali v roce 1848 poddaní a muselo zasahovat vojsko.

Pokus podpořit v Bílé Vodě textilní výrobu zřízením apretury lnu v roce 1771 měl jen krátké trvání. Bylo tomu tak hlavně proto, jak prý to vyjádřil při návštěvě v roce 1779 císař Josef II., že obec ležela "opravdu zrovna na špici" tehdejšího mocnářství. Trvalejší význam měly zdejší dvůr, pivovar, kamenolom, dvě vápenné pece, krátce i těžba arzenopyritu (od roku 1675).

Roku 1836 bylo v Bílé Vodě (v městečku i ve vsi) 192 domů a 1 296 obyvatel, v osadě Růženec 11 domů a 63 obyvatel. V Kameničce, kterou tehdy dostalo do přímého vlastnictví město Pačkov a připojilo ji ke statku Hoštice, bylo tehdy 32 domů a 216 obyvatel.

Po zrušení poddanství připadla Bílá Voda do soudního okresu Javorník a politického okresu Frývaldov. Zdejší statek dědilo od roku 1853 několik princezen, až se v roce 1917 dostal do nešlechtických rukou. Statek měl v průměru necelý jeden tisíc hektarů půdy, ale zemědělské pozemky byly propachtovány, takže v režii majitelů zůstaly lesy a průmyslové podniky, zejména pila, lom a několik vápenek; jejich počet však stále klesal. Po roce 1918 byly přikoupeny lesní pozemky statku v Krutvaldu (dnes Travná), takže půdní fond vzrostl na 1512 hektarů. Za první pozemkové reformy bylo rozparcelováno jenom 54 ha a vše ostatní bylo ponecháno vlastníku; za druhé světové války vystřídal dosavadní majitele hrabě W. Wilczek. Vedle velkostatku se v obci objevilo jenom několik menších firem, z nichž lze uvést aspoň těžbu vápence a vápenku (od konce 19. století) a zejména pak výrobu plnicích per značky Haro, která vznikla za první republiky, přežila válku a dočasně i období po roce 1945.

Vedle obecných škol v městečku a ve vsi převzal roku 1872 péči o školství v Bílé Vodě od piaristů nový konvent chudých školských sester Notre Dame, který zde vybuodoval penzionát a otevřel celou škálu dívčích škol až po ústav pro ženská povolání.

Politická orientace německého obyvatelstva v Bílé Vodě odpovídala celkové situaci na Frývaldovsku. Za první republiky zde po křesťanských sociálech a sociálních demokratech získali rozhodující vliv přívrženci K. Henleina, kteří se zasloužili o obsazení javornického výběžku ještě před mnichovskou



dohodou v roce 1938. Neutěšenou situaci za druhé světové války připomíná na hřbitově hrob obětí tzv. pochodu smrti vězňů z Osvětimi, který tudy táhl v zimě roku 1945.

Po květnu 1945 se izolovanost Bílé Vody od okolního světa ještě prohloubila. Noví osídlenci sem přicházeli jen v malém počtu a nemohli nahradit odsunutě německé rodiny. Lesní půdu zdejšího statku převzala státní správa. V rámci kolektivizace bylo založeno JZD, které ale společně s Bílým Potokem přešlo v roce 1963 do Státního semenářského statku v Javorníku. Nezemědělské výroby postupně zanikly. Novou institucí se stala psychiatrická léčebna (od roku 1954), která byla orientována především na léčení alkoholiků. V roce 1990 měla Bílá Voda vlastní poštu, byla zde lesní správa Lesního závodu Javorník, výrobní závod České katolické Charity, ale vedle toho již jenom jediný obchod a také hostinec. Nebyla zde ani škola, takže děti musely dojíždět až do Javorníku.

Nebylo zřejmě náhodou, že právě tento zastrčený kout si po roce 1948 vybrala nová monopolní moc jako místo, kam byly po celostátním násilném zrušení klášterů v roce 1950 převezeny řádové sestry z mnoha míst a z různých konventů, aby nebyly "na očích". Tak se v budově zdejšího kláštera vytvořila specifická církevní komunita, která přečkala všechny útrapy i překážky a ovlivnila ve všech směrech nejnovější historii Bílé Vody.

